

מאפייני הגיל והתאמתם לתוכנית אשכולות חשיבה

חשיבה בגיל הרך- עד גיל 6

- בשלב זה מתפתחת היכולת הלשונית בצורה דרסטית.
- מתפתחת היכולת לטפל בסמלים.
- החשיבה מאופיינת באגוצנטריות, חשיבה חד מימדית, סטטית ובלתי הפיכה.

האפיונים הללו באים לידי ביטוי בפעילויות בעלות אופי לוגי מובהק אך גם באמונות הילד על העולם, בצורת המשחק שלו ובהתמודדות שלו עם חוקים, נהלים, בשיפוט המוסרי שלו וגם בהתנהגות הלשונית והתקשורתית.

חשיבה אגוצנטרית

הילד שם עצמו במרכז- אינו מסוגל לתפוש את עמדתו של אדם אחר ולראות דברים מנודת מבט שונה משלו.
לדוגמא כשילד משתמש בתנועות ידיים וראש בשיחות טלפון, קשה לו להסביר את תשובותיו, קשה לו להתחלק עם אחרים בדברים שאוהב, לא מגיב כשהגננת אומרת "כל הקבוצה תקום" וכו'.

חשיבה חד מימדית

מיקוד תשומת הלב באפיון אחד תוך הזנחת היבטים חשובים נוספים. החד מימדיות גורמת לחוסר יכולת להתייחס לשלם ולמרכיביו בעת ובעונה אחת.
דבר נוסף הוא הקושי לשבור הרגלים- הילד שומר על הרגליו באדיקות חסרת גמישות. הרבה מחלוקות ואי הבנות מקורן בכך שאנו לא מודעים לחד מימדיות של החשיבה ולכן מתווכחים עם הילד ומנסים להסביר לו את הדברים "בצורה הגיונית".

חשיבה סטטית

הסטטיות והנוקשות של החשיבה, יחד עם חד המימדיות שלה מסבירות את נטיית הילד לראות דברים בשחור ולבן- טובים או רעים. חוקים נתפסים כנתונים מגבוה ובלתי ניתנים לשינוי.
הילד הקטן מתקשה בתכנון קדימה. בהיותו בעל חשיבה סטטית הוא רואה את המצב הסופי הנכסף אבל אינו רואה את התהליך שיביא אותו למצב זה.

אשכולות חשיבה ישראל בע"מ

רח' החרושת 10, ת.ד 2218 כפר-סבא 44641

טל: 09-7944000, פקס: 09-7944001

email: info@eshcolot.com

www.eshcolot.co.il

חשיבה בלתי הפיכה

קשה לילד להתייחס לפעולה ההפוכה לזו שבוצעה. לדוגמא אם שואלים ילד האם יש לו אח והוא עונה- "כן, שגב", כאשר נשאל אותו מיד האם לשגב יש אח הילד יענה "לא". פעילויות שיש בהן תהליך הפיך עוזרות לילד להפנים את עקרון ההפיכות.

קושי בתפיסה של תהליכים

ילדים בשלב הזה אינם רואים את הקשר בין אוסף המצבים המרכיבים תהליך. ניתן להתגבר על כך אם מקדישים זמן להסבר של הקשרים בתהליך. קושי בהסקה מהפרט אל הכלל ולהפך הסיווג לקבוצות אינו ברור כל כך והם יכולים לעבור מסווג לסווג תוך כדי הפעילות.

בתום תקופת הגן חל שינוי מהותי בצורת החשיבה של הילד. המבנים הנוקשים של החשיבה מתחילים להיפתח וכל התכונות המאפיינות באות על תיקונן.

אשכולות חשיבה ישראל בע"מ

רח' החרושת 10, ת.ד. 2218 כפר-טבא 44641

טל: 09-7944000, פקס: 09-7944001

email: info@eshcolot.com

www.eshcolot.co.il

חשיבה בגיל אמצע הילדות - גיל 7

תקופת הילדות התיכונה מתחילה בסביבות גיל 6-7 עם הכניסה לבית הספר. אז חלים שינויים מהותיים במבנה השכלי של הילד.

חשוב שהילד יחווה בגיל זה הרבה התנסויות של הצלחה, של יצירה וקבלת תוצאות חיוביות. אז תתפתחנה אצלו תחושות של יצירה ושליטה. כישלונות רבים ועוקבים וניסיונות רבים המסתיימים בלא תוצאות חיוביות עלולים לפתח רגש נחיתות אצל הילד.

- הילד רוכש ידע חדש על העולם ומכיר את הכללים של החברה בה הוא חי. הכניסה לחברה והבילוי בחברת בני גילו תובעת מהילד התמודדות.
- חלה העמקה בתפיסה של תהליכים, הפיכות, סיבה ומסובב והערכת אלטרנטיבות. מיומנויות אלו קשורות זו בזו ותומכות זו בזו.
- עיבוד של חומר חדש ואחסונו מתבצע בעיקר על סמך ידע קודם. הילדים משווים בין המידע החדש למידע קודם, יוצרים קשרים ויחסים חדשים, ממיינים ומארגנים מחדש.
- הבנת נקודת הראות של הזולת- עם המעבר לבי"ס חלה ירידה במידת האגוצנטריות ומתפתחת הבנת הסוביקטיביות- לאנשים שונים יש נקודות מבט והשקפות שונות.
- הבנת רגשות האחר- ילדים מבוגרים יותר ייטו לתת פרושים על רגשות הזולת באופן ספונטני.
- היכולת להבין את השלם וחלקיו.
- קיימת היכולת למיין לקבוצות לפי תכונות שונות- קבועות ומשתנות.
- היכולת להבין מבנה מדרגי ומטריצות.
- קיימת הבנה של יחסים- אנלוגיות, יחסי מרחב וכו'.

הילדים מבינים את דרישות המסגרת והחברה, רכשו כללי למידה, ומתחיל להתעצב הדימוי העצמי בהתאם לילדים אחרים ולנסיונות בכיתה. ישנן מעמדות בכיתה (מקובל ולא מקובל), חברויות מעורבות וכו'.

אשכולות חשיבה ישראל בע"מ

רח' החרושת 10, ת.ד. 2218 כפר-סבא 44641

טל: 09-7944000, פקס: 09-7944001

email: info@eshcolot.com

www.eshcolot.co.il

חשיבה בגיל ההתבגרות- גיל 12-18

המתבגר מסוגל להתנתק מהתוכן המציאותי ולהתייחס למודל תיאורטי כללי. המבגר סוקר את מרחב האפשרויות התיאורטיות ואחר כך עובר למקרה המציאותי שהתממש.

הבוגר שואל שאלות שלכאורה רחוקות מהמטרה. הוא אינו קצר רוח ומוכן לדחות את גילוי הנעלם. הוא מגיע לפתרון לא במזל אלא "על בטוח".

מתבגרים נוטים לבחון את עולמם ולהשוות בין הרמה התאורטית האידיאלית ובין המצב המתקיים במציאות. לפעמים תוצאותיה של השוואה כזו יובילו לתחושת חוסר שביעות רצון מהקיים.

אחד הכישורים הבולטים הוא יכולת הסקה לוגית. היכולת להתמודד עם מבני על נטולי תוכן.

המתבגרים עוברים שינויים פיזיולוגיים מהירים.

גיבוש הזהות זוהי משימתו המרכזית של הילד- הצורך להחליף את זהותו לזהות בוגר. קיימות התנגשויות רבות על מקום בין הילד לדמויות סמכות- הגדרת האני מול הממסד.

דימויו העצמי של המתבגר משתנה וכן גם דימויו החברתי. לדוגמא ילד שהיה עד כה הבולט בכיתה מאחר להתפתח ונשאר מאחור. ישנן התנגשויות על רקע חברתי בין בנים לבנות, הערות מיניות.

אשכולות חשיבה ישראל בע"מ

רח' החרושת 10, ת.ד. 2218 כפר-סבא 44641

טל: 09-7944000, פקס: 09-7944001

email: info@eshcolot.com

www.eshcolot.co.il

נספח א' - השלכות מעשיות

הגיל הרך - עד גיל 6

- קושי בתפיסה של תהליכים - על בעיה זו ניתן להתגבר אם מקדישים זמן להסבר של הקשרים בתהליך.
- קושי בהסקה מהכלל לפרט ולהפך (דדוקציה ואינדוקציה) - חשוב להדגיש את הדמיון והשוני בין אובייקטים. בצורה כזו הסיווג שלהם לקבוצות ברור יותר, והיכולת ליצור קבוצה מאוסף פרטים או להסיק שפרט שייך לבוצה משתפרת.
- תפיסת העולם אגוצנטרית - דרך הפעולה הרצויה הינה לפנות לכל ילד בשמו (ניתן להכיל גם על כיתות א') וכן לתרגל את הסבר המעשים והמחשבות. יש לשאול שאלות רבות קצרות וספציפיות ופחות כלליות, אשר ינחו את הילד לקראת הסבר מעשיו.
- הנפשה - ילדים מאמינים שחיות מדברות ועצמים מגיבים. הנפשת כלי המשחק היא כלי רב עוצמה ללימוד משחקים בשלב זה.
- שים לב למגבלות המאפיינות את החשיבה בשלב זה של ההתפתחות. אם לדוגמה תנסה ללמד מונחים כמו "עץ חשיבה" או מונחים בהסתברות, תתקל בחוסר הבנה שתיהפך במהירות לחוסר עניין והתנתקות.
- השתמש בדמיונם של הילדים, בחוש התאטרלי ובאלמנטים של הנפשה על מנת להעביר את רעיונותיך.
- חשיבה חד מימדית - העדיפות היא להתקדם בצעדים קטנים. לדוגמה בקווארטו קודם להתחיל עם מימד אחד של צבע ורק בשלב מאוחר יותר להוסיף מימד נוסף. כמו כן אין לצפות שהילד יוכל להתייחס למהלכי היריב בצורה יעילה.
- אין צורך להסביר דברים עקרוניים אלא ברמה הקונקרטית על מנת שהילד יוכל להבין את הדברים.
- חשיבה סטטית - גם חוקי המשחקים נתפסים כנתונים מלמעלה ובלתי ניתנים לשינוי ולכן אין לצפות מהילד להיות יצירתי בשינוי חוקים של משחק.
- תכנון מהלכים - לימוד מהלכים קטנים מסוימים בדרך לפתרון יביא לשימוש בהם בדרך למצב הסופי הנכסף.

גיל אמצע הילדות-12-6

- השלם והחלק- תפיסה בו זמנית של השלם וחלקיו אינה משימה פשוטה. במשחקי חשיבה ניתן לתאר את המטרה הראשית כשלם, ואת המטרות המשניות כחלקים המרכיבים את השלם. נניח שהתלמיד מבין את המטרה הראשית, ואף יש לו מוטיבציה גבוהה להגשים את המטרה הזו. ללא תפיסה של הקשר בין המטרה הראשית למטרות המשנה לא יצליח להתקדם בדרך אל המטרה הראשית.
- מיון לקבוצות- בעזרת המיון אנו מארגנים מידע ומצפינים אותו בזיכרון. כאשר המידע ממיון קל ומהיר יותר לשלוף אותו מהזיכרון. דוגמא לכך היא עבודה לפי "עץ חשיבה" כאשר יש מספר הסתעפויות גדול לא נבחן את כולן לעומק, אלה רק את אלו הממוינות במקום גבוה. בצורה כזו אנו חוסכים זמן ואנרגיה.
- שלב זה בהתפתחות הינו קריטי לעיצוב דימויו העצמי של הילד ולחיזוק הביטחון העצמי שלו. לפיכך חשוב שבשלב זה יחוו הילדים התנסויות מוצלחות רבות ככל האפשר. כישלונות עוקבים עלולים לפתח רגשי נחיתות ותחושה של חוסר שליטה. זוהי כמובן דינמיקה שלילית מאוד המזינה את עצמה. המורה צריך לספק הזדמנויות להצלחה, ולו רק ע"י הגדרת מטרות שוליות, על מנת שגם ילדים שמתקשים יעמדו במטרות.
- חשוב שהילדים יהיו מודעים למבני החשיבה שמנחים אותם. מודעות לתהליכים הללו מאפשרת הבנה של חולשות בתהליכי חשיבה מסוימים, וחיזוק החולשות האלו. לפיכך, הסבר לילדים מהם מבני החשיבה העיקריים, והדגם זאת באמצעות התגובות שלהם לאירועים שונים או לחומר חדש במהלך השיעור.
- ההנחיה צריכה להיות מוכוונת יצירה, אך מבוססת על ידע. הקפד לשתף את התלמידים ככל הניתן, ואפשר להם להגיע למסקנות עצמאיות. אם זאת, זכור מהו הבסיס שעליו פועלים הילדים ומהו הידע המוקדם שלהם.